

GreCsó Krisztián

Mellettem elférsz

„Nincs bennem semmi a múltból.

Kassák Lajos

„[A] múlt az, ami jelenemet és jövőmet nagy részben meghatározza”

Ugyanő, 11 évvel később

Én a testemmel szerződést kötöttem. Az inak, szalagok, izmok legyenek mindenütt lazák, akár egy szárítókötél. Ha előrehajolok, érinteni szeretném a földet, nyújtott lábamban közben húzódjon, feszüljön az izom, a combomban, a vádlimban jajgassanak az inak, de áhítsák a próbatételt. A has legyen természetesen lapos, a bőr mindenütt feszes és friss, a szemem körül is, a halántékomon oldalt, ahol a nevetés és hunyorgás már goromba árkokat hagyott. Egészséges akarok lenni, mert a múlt tele van halállal, és én érezni akarom, hogy bírom a halált, a családom, a régi idők emberei nem kezdenek ki. Hogyan viseljem az emléküket másképp? *Miért kellene őket elviselni?*, kérdezte tőlem nemrég Kákossy autószerelő, a Balaton-parti nyaralóját akarta eladni, és már percek óta azt ismételtette, hogy egy ilyen férfiembernek való éppen, aki már nem kamasz, szédítheti a nőket. *A fenyők mellett, egy vékony csíkban látszik a víz.* Az angyalföldi közfürdő termál- és fertőtlenítőszagú folyosóján álltunk, a szauna előtt, szétkentem a zúzott jeget a szívemen. *Magammal akarok tisztában lenni,* mondtam, aztán a tarkómra tettem a jégkását. Húsz percet ültem bent a sima szaunában, a forró lapockámon csúszott le a jég. Nem volt odavaló a mondat, a szerelő nem értette, mit akarok, kínálgatta tovább a nyaralóját. *Gatyában, gondoltam, nem látszik, kinek mire futja, nem tudom megvenni a nyaralót,* mondtam. Kákossy fölhúzta az orrát, visszament az aromásba. Kiléptem a papucsból, ráálltam a letaposott jégszőnyegre, égetett, belülről forró voltam, a jég, úgy éreztem, lemarja a talpamról a bőrt. Ezt ilyen egyszerűen és nyilvánvalóan még senkinek nem mondtam, gondoltam bele, Kákossyval meg egyszerűen közöltem. Egy idegennek, egy autószerelőnek mondtam meg, akinek mellettem a kabinja, és mindig mikor jön, kacsint, fekete nejlonszatyorral jár úszni, mint én, gyorsban megy negyven percet, én mellben harmincötöt, de még sohasem váltottunk egy szót sem, és most, mikor nem vettem meg a nyaralóját, megmondtam, miért akarom én ezt az egészet.

A nyomozást.

A szakértőkkel nem ment ilyen egyszerűen, a szakértőkkel rosszul jártam, pedig nem is a nyomozás miatt mentem, azt nem mertem volna elárulni nekik, féltem volna, hogy bolondnak néznek. *A helyemet keresem,* ezt mondtam, szó szerint, mégsem értettük egymást. Először paphoz mentem, úgy tanultam, a papok

a lélek emberei, nem a pszichológusok: vége volt a húsvéti misének, az oldalsó ajtón sétáltam be, mintha ismerném a járást, vagy a parókiára tartanék, a piacon üvöltött egy férfi, *állj meg, nem bántalak!* A pap fáradt volt és morcos, csokoládét ehetett, elkente a száján, nem merem szólni, hogy törölje le, mert így nem tudom komolyan venni, amit mond, a csokoládé miatt falánknak és gyerekesnek látom. Izzadságszaga volt, nagyon verejtékezett, pedig hideg volt a templomban, olyan volt, mintha rajtakaptam volna valamin, pedig egészen biztosan nem, nem rezdült össze, mikor beléptem. Nem most ette a csokit, gondoltam, talán úgy tartotta az esti misét, hogy csokoládés volt a szája. Azt mondta, Jézusban megtalálom magam. Fölnéztem a feszületre, *ott sajnos nem.* Az nem fog menni. A kerületi hírmondóban olvastam egy hirdetést: *lélekmosás*, napokig aszaltam magamban a tervet, aztán nem volt jobb ötletem.

A Róna utcában volt a lakás, egészen közel az Erzsébet királyné útjához, hatvanas években épült tömb, zárt folyosó, egy ötvenes, beesett arcú nő volt a lélekmosdató, Klára, így hívták. Azt állította magáról végzett pszichológus, de otthagya a szakmát, csalódott bennük, helyeslően bólogattam, kértem kávé és vizet is, azt mondta, benne van az árban. Tízezer forintot kért, előre, elmosolyodtam, próbált úgy tenni, mintha nem vette volna észre, de éreztem, hogy rosszul esik neki. Nem bántam, a kurváknál kell előre fizetni. Az érdekelte, mi indított el, miért akarok többet tudni magamról. A szomszéd szobában valaki aludt, hortyogott, a kórházra láttam az ablakból, cibálta a tar fákat a szél, *a férjem éjszaka volt*, bólintottam, hogy értem, és megnyugtattam, hogy nem zavar, de nem mondtam igazat. Nem fog érteni, gondoltam, és nem érdekli, mi van velem, ezt is gondoltam, mégis belekezdtem, tétován, tavaly embereket bíztak rám, meséltem Klárának, a lélekmosdatónak, akinek a férje éjszaka volt, és miközben beszéltem, a szomszéd szobában horkolt, az önkormányzatnál dolgozom, az adóosztályon, és nemrégén előléptettek, komolyabb álláshoz jutottam, a kollégáim döntéseket várnak tőlem, megállnak mellettem, kérdeznek valamit, és mire befejezik a mondatot, szeretnék a választ. Klára bólintott, *folytassa.* A megértés ideje maradt, a fölfogásé, ennyi lehetőségem van, de ez nekem nem elég, felelek valamit, csak úgy, aztán az emberek, akik a választ várták, benyomásokat gyűjtenek rólam, a döntéseim miatt megmérnek, megállapítják, milyen vagyok. Azt tartják rólam, ha időt kérek, akkor keresztet lehet vetni az ügyre, mert sumák a formám, nem merem azt mondani, hogy nem. Ezt a büfé előtt kaptam el, ezt a mondatot, nem vették észre, hogy ott állok, *sumák a formája*, így mondta az egyik kolléganóm a másíknak. Fönlálltam, az ablakhoz mentem, szemben, a kórházba mentő érkezett, megvártam, míg lekapcsolja a szirénát. Könnyűszívű ítéleteket mondanak, felelőtlenül fogalmazznak, előbb-utóbb visszajut hozzám, és dühöngök. Nem ismernek, hogyan mernek véleményyt alkotni rólam?

A szüleimről kérdezett, hogy nem volt-e ez így az apámmal, az ő véleményeivel is, esetleg ő is felszínesen, ne adj isten, részegen alkotott véleményt, úgy, hogy nem is tudta, mi minden történt velem, hogy nem is követte az életem, gyereknek kezelt. Helyesltem, ráhibázott, apám kiabált ki a szobájából, minden meglátása hibás volt, felszínes és ostoba, és mindig kiderült, hogy fogalma sincs róla, miről beszélek. Ő bent feküdt, én anyámnak panaszkodtam a konyhában, aztán

egyetlen mondattal össze tudott törni mindent. Megalázott, hogy könnyörtelenül igaza volt. Klára megint bólogatott, morgott is hozzá, *gondoltam*, mondta, *éreztem az aurájából*. Megállapította, hogy az apámtól elszenvedett sérelmeket termelem újra. A konyhában csörgött valami, *a sült*, mondta Klára, és kiment, *addig leállítom az óráját*, kérlelve nézett rám, *de odaég*. Újratermelek, gondoltam, kinéztem az ablakon, egy idős férfi állt az utca túloldalán a járdán, mereven, mintha megbénult volna. Figyeltem, míg Klára vissza nem jött, nem mozdult. A hivatali féligazságok is ilyenek, mint az apám féligazságai, és a hatásuk is ugyanaz, azt a téves illúziót keltik, mintha a környezetem jobban ismerne engem, mint én magam. Bűntudatot keltenek bennem, azt sugallják, hogy szájalmasan keveset tudok magamról. *Én tényleg nem sokat tudok*, mondtam erre. Akkor is le kell győznöm a szüleim okozta bűntudatot, és meg kell nyugodnom. A férj kiszólt a szobából, hogy éhes. Klára kilépett az ajtóhoz, mintha úgy kevésbé hallanám, *páciens van*. *Nem zavarok*, mondtam, *ennyi elég volt*. Marasztalt, maradt húsz percem, ne herdáljam el. Nem akartam a húsz percemet, dühösen mentem le a lépcsőn, de rájöttem, mégsem volt haszontalan a látogatás. Nem a sérelmeimet akarom kibeszélni, nem apámnak akarok megbocsátani, nem a viszonyokat akarom tisztába tenni: anyámmal, az öcsémmel, a családommal – ezt megértettem. Ismerni akarom az állományt, mindent, ami rendelkezésemre áll, a géneket, a szokásokat, a múltat, a lejárt köröket, az újrafutott pályákat.

A szauna előtt, a jeges pultnál ki is mondtam, aztán kimentem a kimondott szentenciámmal az állott szagú, sötét folyosóról, a téli büfé előtt Ferike kézenálláshoz készülődött, úszás és szauna után kézen állt a meleg vizes medence melletti virágos állványon, oldalt fogta a betont, éppen annyira lökte meg magát, amennyire kell, meglendült, dolgoztak az izmai, nem ingott meg, szikár teste állt, mint egy dór oszlop, sokkal hosszabb ideig állt, mint rendesen. A törzsvendégek elhallgattak, április volt, megmagyarázhatatlan kora nyár, a bőr, a vér, a szem sokallta a fényt, és éppen a tornamutatvány alatt újra előbújt a felhők mögül a nap. Mindenki Ferikét nézte, a gyógymedence üvegfala mögül, a gyepről, a büfé előtt, mellém lépett Kákossy, már megemésztette, hogy nem veszem meg a nyaralóját, kamillaszaga volt, félhangosan mondta, hogy Ferike, ha akarja, hallja, ha akarja, ne, *meddig játszik, bazdmeg, ez itten a sorssal*.

Hiába találtam ki ezt az egészet, a nyomozóságot, úgysem csináltam volna semmit. Idővel elfelejtettem volna, vagy eszembe jut, és örült dolognak gondolom, ha nem betegszem meg újra és újra, néha egészen komolyan. Igyekeztem a testem kedvében járni, sokkal többet adni neki, mint korábban, mégis jeleket küldött, üzent, kért, követelt. Kidőltem, ártalmatlan megfázások jöttek, ágynak estem, hetekig nem bírtam kimozdulni. Ezek még nem voltak elég erős pofonok, ha fölépültem, ugyanott folytattam, ahol abba hagytam. Betöltöttem a harminchármat, heti hat alkalommal ittam este, és nem volt ritka eset, hogy képtelen voltam fölvenni a telefont. Visszafogtam az italt, elmaradtak az esti kimaradozások, erőnek erejével fölvettem a telefont, ha csörgött. *Én a testemmel szerződést kötöttem*, mondtam magamnak, *bírom*. Biztató jeleket kaptam, mégis éreztem, nem lesz elég. Sohasem járok orvoshoz, de kénytelen voltam a kerületben doktort keresni. Egy fiatal férfit találtam, pattogós szavú, kemény ember, kiderítette, baj van a májjammal. Megkérdezte,

mennyit iszom. Kinéztem az ablakon, ragyogó fehér virágok fedték be az akácfákat, meg halványkékek, a rendelőben is éreztem az illatukat. *Bolondulásig*, ez a szó jutott eszembe. Azt kérte, ne igyak egy hónapig, bénultan ültem, mint aki oltásra vár, és látja a fecskendőn túlcsonduló mérget, savas fájdalom szaladt végig az izmaimon, egy hónapot túl sem élek. Azt mondtam, *persze*. Kimentem a rendelőből, leültem az utcai padra, diákok kopogtak végig a járdán, hosszú fehér botokkal verték a padka szélét, véget ért az intézetben a tanítás. A fürtös akácvirágokat néztem, az öreg utcában öreg fák álltak, a kúriák, villák, kastélyházak udvaráról jött a mézédés illat, micsoda mennyei séta lehet ez vakon, gondoltam, behunytam a szemem, de nem éreztem jobban semmit, pedig talán többféle virágillat is keveredett ott, nem csak akác, orgona és aranyeső. Idén nem volt tavasz, csak egy betoppanó nyár, egymásra folytak az időrétegek, az akác és az orgona. Egy világtalan lány állt meg a pad előtt, megütögette az ülőlap szélét, *szabad? Igen*, feleltem, és azt szerettem volna tudni, hogy érezte meg, hogy itt vagyok. *Anyyira jólesik a napsütés*, mondta. A fény felé fordult, levette a szemüvegét és nyitott szemmel belenézett a napba. Behunytam a szemem, próbáltam én is irányba fordulni, de még a csukott szememen át is annyira égetett, hogy nem bírtam. Aki vak, az nem sötétet lát, nem lát semmit. Ekkor lettem nyomozó. Nem önszántamból, nem nyomozónak lenni sokkal kényelmesebb dolog, nem nyomozónak lenni felelőtlenség, mert a nyomozók önmaguk után mennek, saját magukat kergetik, a nyomozók maguknak hagynak nyomokat, hogy aztán kínnal-keservvel megfelejtsék saját jeleiket. Aki egyszer nyomozó lett, többé nem lehet nem nyomozó, de ez nem jelenti azt, hogy bármit is megfejt, kiderít, bármi is világosabb lesz munkája nyomán. A nyomozó kérdéseket tesz föl, következtetéseket von le, de a játszmának, a játékkal ellentétben, nincs vége, mert újabb jeleket hagy magának – a folyamatosság a rendszer lényege.

Nem tudtam, hogyan fogjak hozzá. A lélekmosdatás után biztos voltam benne, hogy szükségem van minden szilánkra, de azt is tudtam, tágan kell mozognom, nem maradhatok magamhoz közel. A Varsó utca árnyában álltam, mikor eszembe jutott egy egészen kézenfekvő ötlet: előkeresem Jusztí mama önéletírását! Harsogóan zöld volt a lomb, fáztam a hűvösben, a lombornyó elvett minden fényt, elképzelttem magam, a Varsó könyökeiből fölnéztem az égre: a tömbházak között voltam, akár egy göröngy, egyre távolabbról néztem, de nem tudtam olyan messziről, hogy a telep benne legyen. Nem a horizont volt szűk, nem azért. Úgy van ez, mint a budai hegyekkel. Amikor a piactérre állok, messze, az út végén, a Duna túloldalán a hegyeket látom, de a hegyek nem eltakarják a kilátást, hiszen, ha nem lennének ott, nem látnék olyan messzire. A hegyek látszanak. Így van a múltam és köztem is: a valóságos távolság nem számít, vagyis éppen a távolság miatt tudom, hogy bennem van.

Nehezen betűztem ki a kézírását. És bosszantott a sok következtetlenség. Aztán: imádtam olvasni. Tucatszor végigrágtam, ahogy a végére értem, kezdtem előlről, mint valami szent szöveget, melynek már nem is az értelme volt a fontos. Közben figyeltem magam, hol dobog jobban a szívem, melyik részt unom, mely mondatoknál szorul el a torkom. Minden jel és üzenet, csak meg kell fejtenem, mi van benne.

Egy telepen születtem, pusztai telep, nem messze a falutól, a telepek akkoriban tűntek el, olvadtak be, mikor én voltam gyerek, a telepeknek a nyolcvanas évek közepére vége lett, én meg eljöttem, és sokféle helyet kipróbáltam, mielőtt idekerültem a kerületbe. Mint egy tenyér, olyan nekem a telep, nem az én tenyerem, hanem egy természetes, kérges tenyér: az életvonalban megül a por, mint a sírkövek vésett betűiben. A telepnek teste van, fáj neki, sajog, a telepet elhoztam magammal, a telep az én testem is, mint régen az úttörők nyakkendője – a sok kicsi vörös háromszög a nagy vörös zászló szétszabdalt része. Így része az én testem a telep testének. A gyári oldal házai mögött – innen a forgós tetejű, holland típusú szélmalmon, túl a sportpályán meg a lódombon – a gyár parcellái kezdődtek. Áztató tavak, csupa szigetes, nádassal benőtt láp, szűk csatornák, átfolyások, füzes mocsarak és akáccal szabdalt ingoványok, mindent beborított az ázott kender barna bőre, csupa halott víz volt az, a gyaloghidak, deszkacsapások egy dermedt világ labirintusába vezettek. A tavak a gyár és a földek között voltak, a tavakon túl házfomára rakták a kenderboglyákat, akkora boglyaházak magasodtak ott, mint benn, a telepen, a vályogból vert valódiak, és körülöttük, akárha indiánsátrak lennének, kévébe kötve száradt a friss szár. A kendert kis nyomtávú számárvasúttal hordták, sosem értettem miért, de nem csak platókon, de csillékben is, szamarak húzták a billegő kocsikat meg a platós hosszú vágányokat, azok elé akár négy-öt állatot is befogtak. A tavakon innen magasodtak a gyár kegyetlen kéményei, ontották a füstöt, esős téli napokon megszorult a szürke, kenderszagú szmog, és levegőt sem lehetett kapni. A grófi oldal házai a temetőnél kezdődtek, azért nevezték grófinak, mert egykoron a Károlyiak szérűskertje volt: megsüllyedt, letaposott terület, hátul a gépállomásig, a téesz-csatornáig és a termáltavakig tartott, melyek egy balul sikerült próbafúrás után maradtak a határban. Évekig senki sem törődött vele, hogy ömlik a forró termálvíz a földekre, aztán befogták, és előbb üvegházakat fűtöttek velük, és csak utána folytak ugyanoda. Hal, béka ebben sem élt meg, elborított a halott víz mindent, kilométereken át, ameddig a szem ellát, gőzölgött a határ. A telep szélén volt az állomás, vonat a gyárba jött, de napjában egyszer személyvagont is csatoltak rá, és ott volt a fűrésztelep, emerről meg, alig húsz perc járásnyira a falu. Így nézett ki a gyerekkoromban, ez volt az én telepem, pontosabban nem ez, mert ezek csak tárgyak, jelek a térképen. A telep inkább a rendet jelenti, és az ottani rendet én örökké magamban hurcolom. Pedig nem egyformák a telepi emberek! Egy család sem ugyanolyan, még a régi, alacsony homlokú telepiek is különböznek, hiába sok az alacsony, görbe hátú, keserű asszony, meg a gyári férfiak, akik fulladósak és korán halnak a kenderpótól.

A gyári oldalon laktunk, együtt a nagyszülőkkel, a nagybátyámmal, a nagynénémmel, és szeretők, férjek jöttek-mentek, kétszobás, minden komfort nélküli vályogház, szinte összezsúfolódtunk, ha mindenki hazaért, csak a kert volt tágas meg az árnyékos gang. Ritka volt a csönd, a nyugalom, ezért is emlékszem, hogy milyen különös délelőtt volt az, merev és mozdulatlan. Ketten voltunk otthon Juszti mamával. Kinn ültünk a gangon, ahonnan kiláttunk a kertbe, július volt, nyár dereka, a dinnyeérés szezonja, mama megszegett egy érett, illatos sárgadinnyét, és megkérdezte, kérek-e hozzá kenyeret. Az almához is finom, de

a sárgadinnyéhez különösen javallott, különben órákig nem lehet rá vizet inni. Hasmenést okoz. Alsós voltam, gyerek, a kertet néztem, a gang és a gyümölcsös között árnyat adott egy nagy, lombos fa, már nem emlékszem miféle, csak hogy lakott rajta egy harkály, és mindig kopácsolt. Juszti mama rábeszélte, egyem kenyérral a sárgadinnyét. Jó volt, a gyümölcs levével olvadt a kenyér fehér bele, szopogattuk, különös csemege volt, sokáig úgy hittem, szeretem kenyérral a sárgadinnyét, mert akkor jólesett, leginkább az, hogy szót fogadtam, rendes fiú voltam, és én szerettem szófogadó lenni. Összemosolyogtunk Juszti mamával, néztünk ki a gangról a kertbe, ami inkább olyan volt, mint egy őserdő, gyümölcsfák véletlen keveredése. Azt mondta, gyerekkorában ették így, és hozzátett még valamit, amit percekig föl sem fogtam. Bólintottam, hogy értem. Vágtam még egy cikk dinnyét, és haraptam rá kenyéret. Többször próbáltam azóta, ehetetlen, hiába rágom olyan sokáig, hogy már összeédesedik a kettő, rossz. Nem tudom, mi változott ilyen sokat, a levegő vagy a szám íze, így mondtuk, hogy eszerint vagy nem aszerint való, vagy talán a helyzet tette, ahogy ott ketten ültünk, és Juszti mama elárult valami egészen fontosat az életéből, amit majdnem elengedtem a fülem mellett.

Árva lány volt.

Hatéves lehettem, addig sohasem mondta. A kis Jusztika törvénytelen gyermek volt, intézetben nevelkedett, néha nevelőszülőknél, akik közt akadtak kedvesek, a kistelekiek különösen, így emlegette őket, nem nevet mondott, hanem a biztonságos gyerekkorszelet szentséges helyét nevezte meg. Egészen sokára, percek múlva értettem meg, mit mondott. Nem reagáltam semmit, úgy tettem, mint aki tudja, tudta ezt, ösztönös, gyermeki daccal akartam körön belül maradni, de közben járt az agyam, elképzeltem, hogy árva vagyok, nincsen se anyám, se apám, se Juszti mama, aki erről mesél, csak a közös szánk íze van, a sárgadinnye meg a kenyér. Most jövök rá, talán ez: a megértés vágya és az átélés reménytelensége volt izletes, az, hogy azt hittem, mindenképpen meg akarok érteni valami fontosat Juszti mama életéből. Pedig magamra figyeltem, megkönnyebbülést éreztem, amiért nekem nem kellett átélnem ilyesmit. A kudarc, hogy mennyire nem tudtam, mama miről beszél, nem keserített el, sok mindent éppen emiatt a botor önzőség miatt tudtam meg róla. A lényegét mindenesetre nem értettem. Nem volt világos, hogy ez nem egy régi szokás, hanem a szorongató kényszer emléke: azért ették kenyérral a dinnyét, mert nem ettek mást. Juszti mama tudta, hogy nem látom az éhség és a szegénység logikáját, de nem mondott semmit, és nem azért, mert nem akarta sajnáltatni magát, hanem mert tényleg nem sajnálta. Nem panaszkodott, csak elmondta, hogy gyerekkorában, de már cselédként, így ették a dinnyét, megmagyarázta, mi a párosítás oka. Az árság volt az oka. Langyos idő volt, mama virágos otthonkában, lábán tornacipő, fejcsúcsán, hátul megkötve kendő, alacsony, görbe asszony volt már, de még mozgékony, fürge. Rajtam klottgatya és koszos fehér trikó, akár tornaórán. Azt kérdeztem, félt-e az anyja nélkül, mikor elvitték, mint egy árut, kiválasztották, és sírt-e, mikor visszacsereálték, ez érdekelt a legjobban. A csere. Nem válaszolt, kifelé nézett, a porta meredélyén az erős szélben hajlongtak a gyümölcsfák, a virágok és a gaz, egy erősebb lökéstre elfeküdt az egész dzsumbuj.